

BİTKİ SELEKSİYASI ŞÖBƏSİ

Şöbə müdiri:

a.e.ü.f.d., dosent **Abdullayev Abidin Məhərrəmli oğlu**

Mobil: (+99450) 3766944

E-mail: abdin_aetei@mail.ru

Bitki seleksiyası şöbəsi 1950-ci ildən müxtəlif adlarla fəaliyyət göstərir və institutun aparıcı şöbələrindən biridir. Hal-hazırda şöbədə 18 nəfər çalışır, onlardan 10-u elmi işçi, o cümlədən 4-ü fəlsəfə doktorudur. Şöbə institutun mandatına daxil olan və eləcə də ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinin təminatı baxımından prioritet bitkilər hesab olunan buğda, arpa, qarğıdalı, ərzaq paxlalıları, həmçinin yem və tütün bitkilərinin genetikası, seleksiyası və toxumçuluğu istiqamətlərində fəaliyyət göstərir. Tədqiqat işləri institutun digər şöbə və laboratoriyaları və eləcə də AMEA-nın Genetik Ehtiyatlar İnstitutu, Beynəlxalq Seleksiya Mərkəzləri olan CIMMYT və ICARDA ilə birgə əməkdaşlıqda kompleks şəkildə həyata keçirilir. Şöbəyə uzun müddət a.e.ü.f.d., dosent Əsəd Cənnət oğlu Musayev rəhbərlik etmiş, bitkilərin seleksiyası sahəsində uğurların əldə edilməsində İ.D.Mustafayev, V.N.Qromaçevski, N.S.Əmirov, L.Ə.Əmirov, B.H.Abbasov, E.B.Əliyev, F.Ş.Mahmudov, H.S.Hüseynov, İ.D.Əliyev, H.Y.Əbdürrəhimov, A.A.Hüseynzadə, Z.A.Məmmədov, Q.A.Novruzlu, X.N.Rüstəmov, S.K.Hacıyeva və digərlərinin böyük xidmətləri olmuşdur.

Fəaliyyət istiqamətləri:

- Dünya seleksiyasının nailiyyətlərindən istifadə etməklə sortalma prosesinin sürətləndirilməsi;
- Yerli və introduksiya olunmuş bitki rüşeym plazmalarının seçilməsi və hibridləşməsi yolu ilə yüksək məhsuldar və keyfiyyətli, ekoloji cəhətdən uyğunlaşa bilən yeni sortların yaradılması;
- Torpaq-iqlim şəraitinin müxtəlifliyinə zəif reaksiya göstərən plastik sortların yaradılması üçün eyniləşdirilmiş ekoloji sort sınaqlarının keçirilməsi;
- Yumşaq və bərk buğda sortlarında müxtəlif təsərrüfat qiymətli keyfiyyət və kəmiyyət əlamətlərini idarə edən genlərin təyin edilməsi, həmin genləri daşıyan xromosomların müəyyənləşdirilməsi, genotiplərin mühüm əlamət və xüsusiyyətlərə görə genetik pasportlaşdırılması;
- Buğda bitkisiində məhsuldarlığı və, o cümlədən xəstəlik və zərərvericilərə davamlılığı, müxtəlif abiotik stress amillərə qarşı tolerantlığı təmin edən

- donorların tøyini, onların daşıdıqları effektiv genlərin ekspressiyasının tədqiqi və səmərəli istifadəsi;
- Buğda genotiplərində dənin keyfiyyətini idarə edən genetik markerlərin müəyyənəşdirilməsi və seleksiyada istifadəsi;
 - Yem bitkilərinin genofondunun yaradılması, stress amillərə davamlı, keyfiyyətli və məhsuldar formaların seçilərək seleksiyada istifadəsi;
 - Buğda genomunun rekonstruksiyasında növlərarası hibridləşmədən geniş istifadənin təmin edilməsi.

Əsas nailiyyətlər:

- Azərbaycanın təbii qısa fotoperiod regionuna aid olduğu nəzərə alınaraq, buğda sort və sortnümünələri bu amilə həssaslığı idarə edən Ppd gen sisteminə görə öyrənilmiş və tezyetişən məhsuldar sortlar yaradılmışdır;
- Azərbaycanda yaz əkinlərinin aparılması üçün buğda genotiplərinin "həyat tərzi" öyrənilmiş, bu xüsusiyyəti idarə edən Vrn genlərinə görə genotiplər təyin edilmişdir;
- Buğdalarda növmüxtəlifliyinin botaniki təsnifatını təyin edən əlamətlər genetik cəhətdən təhlil edilmiş, hər bir növmüxtəlifliyi daxilində mümkün olan genotiplər aşkar olunmuş və təsnifatın həmin əlamətlərə görə təzahürü ilə yanaşı müasir genotipik variasiyaları müəyyən edilmişdir;
- Şöbənin fəaliyyəti dövründə 140 dənli və dənli-paxlalı, yem və tütün bitki sortları yaradılmış və rayonlaşdırılması üçün KTN yanında Bitki Sortlarının Qeydiyyatı və Toxum Nəzarəti üzrə Dövlət Xidmətinə təqdim edilmişdir;
- Şöbədə yaradılmış müxtəlif k/t bitkilərinə aid 89 sort (Arandəni, Şirvandəni, Naxçıvandəni, Şərqi, Muğan, Mirbəşir 50, Mirbəşir 128, Azəri, Qarabağ, Şəfəq 2, Murov 2, Cəlilabad 19, Zaqatala 420, Nərmin, Arzu və s.) ayrı-ayrı illərdə rayonlaşaraq, seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət reyestrinə daxil edilmiş və patentləşmişdir. Hal-hazırda ölkədə bu sortların əkin sahəsi ümumi əkinlərin 80%-ni təşkil edir.

